

nedozorelo delo. Druga stvar, v kateri vidim vzrok šibkosti Veronike Deseniške, je manj elementarnega značaja. Vse delo vzbuja nepremagljiv občutek, da je Župančič hotel napisati nekaj posebno pomembnega in da ga je to hotenje spremljalo pri vsem tem delu ter mu ni dalo, da bi se podredil snovi s tisto sveto in božanstveno vdanostjo in zatajevanjem samega sebe, ki edina lahko dasta umetniku neskaljen pogled za resnico med kričečimi stvarmi tega sveta. Josip Vidmar.

F. S. Finžgar: **Dekla Ančka in Srečala sta se.** Zbranih spisov 4. zvezek. Založila Nova založba v Ljubljani, 1924. Natisnila Zadružna tiskarna. Str. 200. — Ničesar ne moremo o tem delu povedati, kar se ne bi dotikalo vsega Finžgarjevega bistva, kajti prav z Ančko se zdi še posebej zvezana njegova literarna veljavnost, ne glede na to, da je to Finžgarjevo najbolj izčiščeno delo. Kot umetniški borec Finžgar ni nastopal očitno; je realist, ki s sistematično inventarnostjo prikazuje vse narodno življenje z dvojnimi namenoma: prvič, da v značilnih oblikah postavlja priče za narodno individualnost, in drugič, da to individualnost etično oplemenitenje ozarja nazaj na narod ter tako opravlja domače vzgojno delo. Je tedaj reprezentativen in vzgojen. V tem dvojnem hotenju tiči velik del prvobitne epične moči, ki prirodno nagnjenje do basnovanja povzdigne vedno v borbo za ideale naroda in človeka. Dočim je Finžgar svoje širše epično razpoloženje izživel v epopeji Pod svobodnim solncem, je svoje prave vrline stisnil v novelo o dekli Ančki.

Poglejmo, kateri formalni umetniški zakoni so pisali to novelo! Opravka imamo z realizmom. Ta sicer tudi v noveli ne prinaša več povsem nenavadne ali celo nadnaravne dogodivščine, vendar vse bistvo realistične novele še vedno teži po enotnem in efektne dogodku, ki mora imeti svojo resničnostno podlago v značaju oseb. Toda tak dogodek bi bil sam zase le še vse preveč gola snov, da ni ravno v njem pisateljeva naloga, da nam izkaže značaje, ki nam jih je brez razvoja predstavil, tukaj na vrhovih življenja, še posebno silne in žive ter izpriča njihovo duševno pristnost. Pa tudi realistična novela bi bila kljub temu nesodobna in nedostatna, če bi spričo silne koncentracije, ki jo zahteva, imela v svojem vrhu zgolj uspešno potrditev značajeve, če ne bi ta vrh odkril ravno presenetljive in nepreračunljive globine značajeve in življenja.

Finžgarjev dogodek spada v dnevno kroniko in ni plod umetniške domišljije, pa je vendar kakor ustvarjen. V resnici je bilo Finžgarjevo umetniško delo to, da je postavil pristen značaj zemlje in ljudi in v največji ekonomiji napotil dejanje naravnost h katastrofi, da pri vsej naturnosti usodni dogodek vendarle trešči kakor iz jasnega. Tako se mu je res posrečilo, da je pisateljska tvornost skoraj popolnoma izpodrinila primitivnost zgodbe. Ančko bi lahko imenovali novelo miljeja. Vrline Zolajeve naturalistične šole z najsubtilnejšo podrobnostjo nalahno privzdiguje Finžgarju lastna prazničnost, vendar vse osebe stoje tako vsajene v tla, da se premikajo s svojo pod-

stavo vred. Janez in Ančka sta živa v svoji plastiki. Krepke so črte ostalih oseb, zlasti Mokarja. Jasnost in harmonija, ta dva formalna vrhova iščeta le še tretjega v trojici zahtev vsake umetnine: notranje toplote, s katero je dolgo skop. Skoraj obžaluješ preracionalnega delavca Finžgarja na račun pesnika, dokler ne zasije čudno gorka luč preko obeh pisem. V teh dveh pismih, klasičnih med našimi knjigami, je zame poleg Janezovega odhoda tista tajinstvena globina obeh značajeve, radi katere je bila Ančka vredna pisanja. Dodatno mu moramo šteti v dobro tudi to, da ni iskal stereotipnega konca.

Če je Finžgar v vsem tem le dober izpopolnjevalec realistične forme, je vendarle borec z druge strani. V znanem razgovoru je katoliško literaturo potajil, nato pa takoj za tem postavil specifično katoliško delo. Prav s te strani je Ančka snovno in oblikovno še posebej zanimiva. Snovno je segel do bridkih življenjskih intimnosti. Njihovo vzročnost je izpeljal do zadnjih vlaken resnično, kakor živi in trpi naravno zdrav in veren naš človek. Moralni konflikt je poudaril v vsi odgovornosti in ga potrdil z živim trpljenjem. Ali je bila prevelika racionalna tenkovestnost ali premočno realistično nagnjenje, da je za Ančko in Janeza poklical vino na pomoč, ne vemo, ne nravni, ne vzgojni, ne dušeslovni razlogi tega ne zahtevajo. Nadalje so ravno nenavadne etične kreposti v Janezu in Ančki tisto, kar stopnjuje dogodek do tragike in da umetniška nujnost prepreči osladen ali solzav konec. Saj ideal pisatelj stoji jasno pred čitateljevimi očmi.

Koliko je Finžgar v umetniški uvidevnosti dozorel, kaže ravno razlika med Srečala sta se in Ančko. Tam — osem let nazaj — široke spodrednice, odete v gladek literaren jezik, potekajoče v navaden, že nastavljen konec, nenujno spuščanje na parket, kakor da je pri romanu Iz modernega sveta preostal še mal drobec — tu v Ančki življenjska gotovost brez teorij in skoraj brez pridržka. Skoraj! Zakaaj, da posežemo tja, odkoder smo izšli, zopet je Finžgarjevo tragično bistvo, da hoče biti večji delavec kot umetnik, več modrijana kot pesnika. V njegovem idealizmu živi prepričanje, da poustvarjanje človeške resnice še ni prava vsebina umetnosti in da je edina prava lepota šele v dobroti, ki izhaja iz večne resnice. Tako se križata v njem oblikovni realist in idejni delavec realizmu nasprotnih podlag; tako vztraja na poti, kjer bi marsikak korak za seboj rad popravil, — in si marsikaterega naprej ne upa napraviti eden izmed najbolj polnokrvnih Slovencev, ki ga skoraj ne moremo drugače imenovati kot — Brutus našega realizma. France Koblar.

Pavel Perko: **Z naših gorá.** Zbirka novel, slik in črtic. I. zvezek. Natisnil in založil A. Slatnar v Kamniku, 1924. S pisateljevo sliko. Str. 199. — Pisatelj poznamo kot sotrudnika Mohorjevega koledarja in Večernic ter Doma in sveta pred desetletjem. S tem pogledom laže ocenimo to knjigo, ki je sicer nismo dobili, pa jo radi posebnih okoliščin in nekaterih temeljnih vprašanj moramo omeniti. Knjigo preveva hotenje, nuditi